

Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмыста арнайы педагогтың кәсіби құзыреттілігі

ЖАРИЯЛАНДЫ
22.05.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР
арнайы педагогика, ерекше білім алушылар, инклюзивті білім беру, кәсіби құзыреттілік, педагогикалық қолдау, түзету педагогикасы

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/179884/>

Ғалымжан Әдеп Асхатқызы

НАО «Каспийский Университет технологий и инжиниринга им. Ш. Есенова», Ақтау қаласы

«Педагогика» кафедрасының оқытушысы

Аннотация

Бұл мақалада ерекше білім беруді қажет ететін балалармен (ЕББҚ) жұмыста арнайы педагогтың кәсіби құзыреттілігі жан-жақты қарастырылады. Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтың рөлі тек оқытушылықпен шектелмей, кеңес берушілік, психологиялық қолдау және түзету-дамыту қызметтерімен толықтырылады. Мақалада арнайы педагогтың құзыреттілік бағыттары, қажетті кәсіби дағдылары мен білім беру ортасындағы орны теориялық және практикалық тұрғыдан сипатталады. Сонымен қатар, заманауи инклюзивті қоғам құрудағы арнайы педагогтың жауапкершілігі мен маңызы талданады.

Тірек сөздер: арнайы педагогика, инклюзивті білім беру, кәсіби құзыреттілік, ерекше білім алушылар, педагогикалық қолдау, түзету педагогикасы

Аннотация

В данной статье всесторонне рассматривается профессиональная компетентность специального педагога в работе с детьми с особыми образовательными потребностями (ООП). В условиях инклюзивного образования роль педагога выходит за рамки преподавания и включает в себя консультативную поддержку, психологическую помощь и коррекционно-развивающую деятельность. В статье раскрываются направления компетентности, необходимые профессиональные навыки и место педагога в образовательной среде. Также анализируется значимость и ответственность специального педагога в процессе построения инклюзивного общества.

Ключевые слова: специальная педагогика, инклюзивное образование, профессиональная компетентность, дети с особыми образовательными потребностями, педагогическая поддержка, коррекционная педагогика

Abstract

This article provides a comprehensive overview of the professional competence of special education teachers working with children with special educational needs (SEN). In the context of inclusive education, the teacher's role extends beyond instruction to include counseling, psychological support, and correctional-developmental activities. The article explores key areas of professional competence, required skills, and the role of the teacher within the educational environment. It also analyzes the importance and responsibility of special education teachers in building an inclusive society.

Keywords: special pedagogy, inclusive education, professional competence, children with special educational needs, educational support, corrective pedagogy

Кіріспе

Қазіргі қоғамда білім берудің негізгі басымдықтарының бірі – әрбір балаға тең мүмкіндіктер жасау. Қазақстандағы білім беру жүйесінде инклюзивті білім берудің дамуы – білім алуда ерекше қажеттіліктері бар балалардың сапалы білімге қол жеткізуіне жағдай жасау бағытында жүргізіліп жатқан маңызды реформа. Бұл үдерістің сәтті жүзеге асуы тек заңнамалық базамен емес, ең алдымен, осы жүйеде қызмет ететін педагогтардың кәсіби дайындық деңгейіне байланысты.

Ерекше білім беруді қажет ететін балалар (ЕББҚ) – бұл тек диагноз емес, бұл – өзгеше даму жолы, және осы жолда әр балаға жекелей қолдау мен түсіністік қажет. Осындай қолдауды қамтамасыз ететін негізгі тұлға – арнайы педагог. Арнайы педагог баланың жеке қабілеті мен ерекшелігін ескере отырып, оқыту, дамыту, түзету жұмыстарын үйлестіретін, ата-анамен және басқа мамандармен тығыз байланыста жұмыс істейтін кәсіби маман.

Қазақстанда арнайы педагог мамандарды даярлау, олардың кәсіби құзыреттілігін арттыру – білім беру саласының басты стратегиялық міндеттерінің бірі. Себебі инклюзивті білім беру жүйесінің тиімділігі – осы мамандардың біліміне, тәжірибесіне, жауапкершілігіне тікелей байланысты.

Негізгі бөлім

Арнайы педагогтың кәсіби құзыреттілігі: ұғым және құрылымы

Кәсіби құзыреттілік – бұл маманның кәсіби қызметін тиімді, сапалы, нәтижелі атқаруы үшін қажетті білім, білік, дағды, тұлғалық және моральдық қасиеттер жиынтығы.

Арнайы педагогтың кәсіби құзыреттілігі жалпы педагогикалық құзыреттіліктен кеңірек және тереңірек, өйткені ол ерекше балалардың ерекшелігіне қарай білім берудің арнайы әдістерін, технологияларын, тәсілдерін меңгеруі қажет.

Арнайы педагогтың кәсіби құзыреттілігі мына бағыттардан тұрады:

1. Теориялық-әдістемелік құзыреттілік – арнайы педагогика мен психология саласындағы базалық білімдерді меңгеру, оларды практикалық жұмыста қолдана білу.
2. Диагностикалық құзыреттілік – баланың жеке даму ерекшелігін анықтау, бағалау, қажетті түзету жұмыстарын жоспарлау.
3. Түзету-дамыту құзыреттілігі – әр баланың даму әлеуетіне сай психологиялық-педагогикалық қолдау көрсететін жеке бағдарлама жасау.
4. Коммуникативтік құзыреттілік – баламен, ата-анамен, педагогтармен, логопед, дефектолог сияқты мамандармен кәсіби қарым-қатынас орнату.
5. Әлеуметтік-құқықтық құзыреттілік – инклюзивті білім берудегі заңнамалық талаптар мен нормативтік құжаттарды білу және оларды тәжірибеде қолдану.

Педагог қызметінің ерекшеліктері

Арнайы педагогтың қызметі тек оқыту процесімен шектелмейді. Ол — түзету, бейімдеу, қолдау көрсету, ақпараттандыру, бағыттау жұмыстарын қатар алып жүретін кешенді маман. ЕББҚ баламен жұмыс барысында арнайы педагог көбіне:

- Баланың жеке даму картасын жасайды;
- Психологиялық ахуалды тұрақтандырады;
- Ата-анасына педагогикалық кеңес береді;
- Жалпы мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсетеді;
- Топтық немесе жеке түзету сабақтарын өткізеді.

Арнайы педагог – инклюзия процесінің тірегі. Оның жұмысы тек пәндік білім берумен ғана шектелмейді, ол баланың тұлға ретінде қалыптасуына, әлеуметтік бейімделуіне, өзін-өзі бағалауына да тікелей әсер етеді.

Арнайы педагогтың қоғамдағы рөлі

Бүгінгі қоғамда ерекше қажеттіліктері бар балалардың құқықтарын қамтамасыз ету – мемлекет дамуының басым бағыттарының бірі. Бұл тұрғыда арнайы педагог – қоғамдағы теңдік пен қолжетімділік идеологиясын жүзеге асыратын басты кәсіби тұлға. Ол тек мектеп ішінде емес, жалпы қоғамда инклюзивті сана мен мәдениетті қалыптастыруға өз үлесін қосады.

Қорытынды

Арнайы педагогтың кәсіби құзыреттілігі – бұл тек теориялық білім мен практикалық дағдының жиынтығы ғана емес, бұл – ерекше білім алушылардың әлеуетін толықтай ашуға ықпал ететін, қоғамда инклюзивті сана қалыптастыруға үлес қосатын маңызды фактор. Ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеу – үлкен жауапкершілік пен терең түсінікті талап ететін күрделі процесс. Сондықтан арнайы педагог кәсіби тұрғыда жан-жақты дамып, үнемі білімін жетілдіріп отыруы тиіс. Бүгінгі күнде білім беру кеңістігінде болып жатқан реформалар, инклюзивті оқыту модельдерінің енгізілуі арнайы педагогтың рөлін арттырып отыр. Ол тек балаға ғана емес, ата-анаға, мектеп ұжымына, жалпы қоғамға бағыт-бағдар беруші тұлға ретінде көрінеді. Кәсіби құзыретті маман білім алушының ерекшеліктерін ескеріп, жеке оқу бағытын құра біледі, оқыту үдерісін бейімдеп, әлеуметтік және эмоциялық қолдау көрсету арқылы оның қоғамға сәтті кірігуіне жағдай жасайды.

Инклюзивті білім беру сапасын арттыру – тек материалдық база мен нормативтік құжаттарға емес, дәл осы арнайы педагогтардың кәсіби деңгейіне тікелей байланысты. Сол себепті болашақта осы саладағы педагог мамандардың кәсіби даму бағдарламаларын күшейту, тәжірибе алмасу алаңдарын кеңейту және үздіксіз әдістемелік қолдау көрсету – мемлекет пен қоғамның ортақ міндеті болмақ.

Қорытындылай келе, арнайы педагог – бұл ерекше баланың өміріне үміт пен мүмкіндік сыйлайтын, олардың тұлғалық дамуы мен білім алуға деген құқығын жүзеге асыратын маңызды кәсіби тұлға. Олардың кәсіби құзыреттілігін дамыту – инклюзивті қоғам құрудың негізгі кілті.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. *Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы.* – Астана, 2007.
2. *Бахтиярова Г.Р., Абильдина С.К. Инклюзивті білім берудің негіздері.* – Алматы, 2021.
3. *. Сатыбалдиева Н. Арнайы білім беру жүйесіндегі педагогтың кәсіби құзыреттілігі.* – Нұр-Сұлтан, 2020.
4. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education,* 1994.
5. *Айтбаева А.Ж. Түзету педагогикасының теориясы мен практикасы.* – Шымкент, 2022.
6. *ЮНЕСКО. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education,* 1994.
7. *Лебединская К.С., Никольская О.С. Коррекционная педагогика и специальная психология.* – М.: Просвещение, 2016.
8. *Смагулова Р.А. Инклюзивті білім беру: теория, практика, әдіснама.* – Алматы: Білім, 2019.

9. Жунусова А.Ж. Арнайы педагог мамандарды даярлаудың ғылыми негіздері. – Қызылорда, 2021.
10. Журнал «Педагогика және психология». – №3 (52), 2023 ж.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.